

ЗЕЛЕНЕ ДИВО

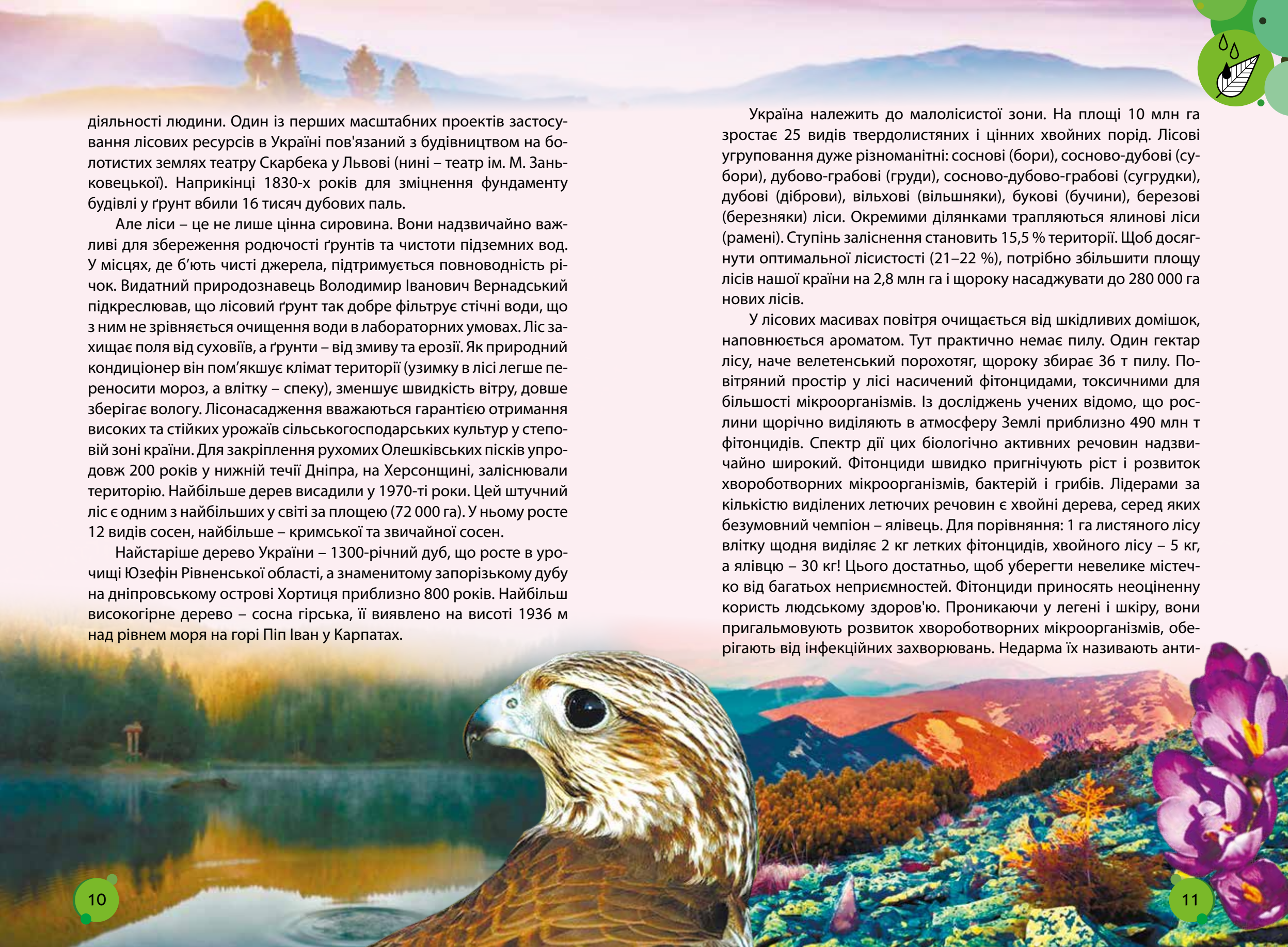
Ліси – дивовижне творіння природи. Вони є невід'ємною складовою біосфери і утворюють найбільші екосистеми на Землі. Ліс – це гігантський природний фільтр та активний учасник газообміну в атмосфері. Ліси є головними у здійсненні процесу фотосинтезу. Лісові насадження поглинають з повітря вуглекислий газ і виділяють кисень. Недарма їх називають зеленими легенями планети.

Науковці підраховали, що гектар лісу протягом року очищає 18 млн м³ повітря. Денна продукція цього природного „кисневого заводу” задовольняє потреби 64-х осіб, а чотири дорослих дерева продукують добову норму кисню для однієї людини.

Ліси є домівкою птахів і звірів, місцем збереження рослинного розмаїття, природною скарбницею деревних, харчових, кормових, технічних, лікарських та інших ресурсів. Плоди багатьох куштів (калини, глоду, шипшини, обліпихи) застосовують для виготовлення ліків. Цілющі властивості мають також численні трав'яні рослини (валеріана, кульбаба, звіробій, суниця, чистотіл, подорожник, конвалія, барвінок та інші). Ліси багаті на гриби: підберезники, підосичники, білі, лисички, маслюки, хрящі, сироїжки. Спеціалісти з ведення лісового господарства зазначають, що за сезон з 1 га лісу можна зібрати до 50 кг горіхів, 80 кг їстівних грибів, приблизно тонну цінних лісових плодів та ягід (малини, чорниці, смородини, журавлини), стільки ж лікарських рослин. У насадженнях липи, білої акації та інших медоносів бджоли збирають з такої площі майже 300 кг смачного меду. Тому ліс називають і коморою здоров'я, і зеленою аптекою.

Ліс дає цінну деревину, яка йде на виробництво будівельних матеріалів, меблів, сірників, тари, шпалер, паперу, олівців, побутових виробів, віскозного волокна, штучного шовку, етилового спирту, ацетону та інших речовин для господарської

діяльності людини. Один із перших масштабних проектів застосування лісових ресурсів в Україні пов'язаний з будівництвом на болотистих землях театру Скарбека у Львові (нині – театр ім. М. Заньковецької). Наприкінці 1830-х років для зміцнення фундаменту будівлі у ґрунт вбили 16 тисяч дубових паль.

Але ліси – це не лише цінна сировина. Вони надзвичайно важливі для збереження родючості ґрунтів та чистоти підземних вод. У місцях, де б'ють чисті джерела, підтримується повноводність річок. Видатний природознавець Володимир Іванович Вернадський підкреслював, що лісовий ґрунт так добре фільтрує стічні води, що з ним не зрівняється очищення води в лабораторних умовах. Ліс захищає поля від суховіїв, а ґрунти – від змиву та ерозії. Як природний кондиціонер він пом'якшує клімат території (узимку в лісі легше переносити мороз, а влітку – спеку), зменшує швидкість вітру, довше зберігає вологу. Лісонасадження вважаються гарантією отримання високих та стійких урожаїв сільськогосподарських культур у степовій зоні країни. Для закріплення рухомих Олешківських пісків упродовж 200 років у нижній течії Дніпра, на Херсонщині, заліснювали територію. Найбільше дерев висадили у 1970-ті роки. Цей штучний ліс є одним з найбільших у світі за площею (72 000 га). У ньому росте 12 видів сосен, найбільше – кримської та звичайної сосен.

Найстаріше дерево України – 1300-річний дуб, що росте в урочищі Юзефін Рівненської області, а знаменитому запорізькому дубу на дніпровському острові Хортиця приблизно 800 років. Найбільш високогірне дерево – сосна гірська, її виявлено на висоті 1936 м над рівнем моря на горі Піп Іван у Карпатах.

Україна належить до малолісистої зони. На площі 10 млн га зростає 25 видів твердолистяних і цінних хвойних порід. Лісові угруповання дуже різноманітні: соснові (бори), сосново-дубові (субори), дубово-грабові (груди), сосново-дубово-грабові (сугрудки), дубові (діброви), вільхові (вільшняки), букові (бучини), березові (березняки) ліси. Окремими ділянками трапляються ялинові ліси (рамені). Ступінь заліснення становить 15,5 % території. Щоб досягнути оптимальної лісистості (21–22 %), потрібно збільшити площу лісів нашої країни на 2,8 млн га і щороку насаджувати до 280 000 га нових лісів.

У лісових масивах повітря очищається від шкідливих домішок, наповнюється ароматом. Тут практично немає пилу. Один гектар лісу, наче велетенський порошок, щороку збирає 36 т пилу. Повітряний простір у лісі насичений фітонцидами, токсичними для більшості мікроорганізмів. Із досліджень учених відомо, що рослини щорічно виділяють в атмосферу Землі приблизно 490 млн т фітонцидів. Спектр дії цих біологічно активних речовин надзвичайно широкий. Фітонциди швидко пригнічують ріст і розвиток хвороботворних мікроорганізмів, бактерій і грибів. Лідерами за кількістю виділених летючих речовин є хвойні дерева, серед яких безумовний чемпіон – ялівець. Для порівняння: 1 га листяного лісу влітку щодня виділяє 2 кг легких фітонцидів, хвойного лісу – 5 кг, а ялівцю – 30 кг! Цього достатньо, щоб уберегти невелике містечко від багатьох неприємностей. Фітонциди приносять неоціненну користь людському здоров'ю. Проникаючи у легені і шкіру, вони пригальмовують розвиток хвороботворних мікроорганізмів, обережують від інфекційних захворювань. Недарма їх називають анти-

біотиками натурального походження. У хвойному лісі фітонциди особливо потужні й універсальні, а повітря практично стерильне і має оздоровчу дію на організм. Невипадково люди, які живуть у лісових районах, менше схильні до захворювань верхніх дихальних шляхів у порівнянні з містянами.

Фітонциди хвойних дерев підвищують стійкість людського організму до фізичних навантажень, знищують збудників небезпечних хвороб (туберкульоз, дизентерія, дифтерія) та зміцнюють імунітет. Фітонциди, які виділяють дуб, клен, береза, сосна, ялина допомагають зняти головний біль, втому, стрес, заспокоюють нервову систему людини. Саме тому лісові масиви є ідеальними місцями для розташування санаторіїв та будинків відпочинку.

Виділяючи фітонциди, рослини піклуються і про своїх слабших побратимів, допомагають їм зростати. Невидимі „лісові санітари” знищують шкідників рослин і забезпечують природний імунітет кожному дереву, кущеві, квітці.

Ліси розподілені на території України дуже нерівномірно. Найбільше лісів в Українських Карпатах, Кримських горах і на Поліссі, найменше – у степу. Запас деревини в лісах оцінюють у 2,1 млрд м³. Тривалий час обсяги заготівлі деревини в Україні були менші, ніж приріст лісових порід. Тому запас деревини поступово збільшувався. Проте від початку XXI століття заготівля лісу в державних господарствах різко зросла. Шкоди довкіллю в останні роки додали

неконтрольовані вирубки лісів територіальними громадами. Вирубування (особливо в гірській місцевості) та нищення лісових масивів (наприклад, масштабний неконтрольований видобуток бурштину на Поліссі) загрожують довкіллю.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, для підтримання нормальної життєдіяльності однієї людини площа зелених зон має становити не менш ніж 50 м². Кожен із нас повинен долучитися до озеленення свого краю та відчути корисний вплив лісових насаджень. Для гарного відпочинку та естетичного оформлення прибудинкової території можна створити власну зелену композицію, висадити рослини-цілителі та цілодобово насолоджуватися свіжим повітрям. Прекрасною оздоровчою процедурою може бути звичайна прогулянка у лісі, пробіжки в парковій зоні свого населеного пункту. У приміщеннях доречно тримати достатню кількість кімнатних рослин, які сприяють очищенню повітря від шкідливих бактерій. За бажанням можна провести курс ароматерапії. Ефірні масла, бальзами, смоли створять сприятливий мікроклімат для відпочинку та насолоди цілющими пахощами у нашому домі.

Ліс завжди був і буде другом людини, її захисником, невичерпною коморою безцінних запасів, джерелом насолоди. Він – природне багатство нашого краю з його неповторною красою та могутньою величчю. Ліс – це наше здоров'я. Бережімо його!

Романюк Світлана Остапівна,
учитель географії Опитненської ЗОШ І–ІІІ ст.
Бахмутської районної ради Донецької області,
фіналіст Інтернет-конкурсу „УЧИТЕЛЬ РОКУ–2018”
за версією науково-популярного природничого
журналу „КОЛОСОК” у номінації „ГЕОГРАФІЯ”

